

ОЛЕКСАНДРА ЛИСЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент

(Україна, Івано-Франківськ, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»)

OLEKSANDRA LYSENKO,

candidate of philological sciences, assistant professor

(Ukraine, Ivano-Frankivsk, SHEE «Precarpathian Vasyl Stefanyk National University»)

orcid.org/0000-0002-1029-7843

Моральні цінності у контексті фахової підготовки майбутнього педагога

Moral Values in the Context of Professional Training of the Prospective Teachers

У статті розглянуто поняття цінностей, визначено, що цінності розрізняються не лише кількісно, але й якісно. Доведено, що людська особа є одночасно знаряддям і ресурсом, але суб'єктом, ціллю і цінністю сама у собі. Автор дотримується концепції, що Педагогіка – це наука про культурні цінності. Цілі та виховний зміст формулювався на загал у певній течії педагогіки, в залежності від прийнятих цілей та видів культури, а також від концепцій культурного життя. Таким чином наголошує на тісному зв'язку педагогіки з аксіологією. Цінності: рівність, справедливість, суспільна і громадянська любов, а також – національні цінності, серед яких очільне місце займає патріотизм, розглянено у колі вищих моральних цінностей.

Ключові слова: аксіологія, цінності, моральні цінності, національні цінності, теорія виховання.

The article discusses the concept of values, determined that values differ not only quantitatively but also qualitatively. It is proved that the human person is both a tool and a resource, but the subject, purpose and value in itself. The author follows the concept that pedagogy is the science of cultural values. Objectives and educational content were generally formulated in a certain flow of pedagogy, according to the adopted objectives and types of culture and the concepts of cultural life. Therefore, the author emphasizes the close connection between pedagogy and axiology. The values of equality, justice, social and civic love as well as national values, including patriotism are viewed in the circle of higher moral values.

Key words: axiology, values, moral values, national values, theory of education.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У справжньому розумінні цінності з'являються лише у світі людини. Навіть більше, вона сама є цінністю первинною та основною. [1, с. 128]. Поняття цінності імплікує натомість суб'єктно-об'єктне відношення. З'являється питання: чи можна говорити про людину як цінність, у випадку браку такої реляції. Людина, завдяки своїм чуттєвим якостям, інтелекту та волі – є водночас об'єктом і суб'єктом власної рефлексії. Самоусвідомлення самого себе є специфічним атрибутом людини. Екзистенціалісти слушно розмежовували існування предметів та екзистенцію людини. Все, що оточує людину, існує, але позбавлене її свідомої екзистенції.

Формулювання цілей статті є з'ясування аксіологічних питань, ціннісної еволюції людини, місця моральних цінностей у виховному процесі, взаємозв'язку аксіології та теорії виховання.

*Виклад основного матеріалу... Людина є основною цінністю видимого світу. Старогрецька філософія відкрила у людині розум і субстанційність, окресливши його назвою *homosapiens*. Християнська думка, характеризуючи людину, ввела нову категорію – «особи» (*prosopon, persona*). Персоналізм однозначно акцентує суб'єктність людини і присутність у її природі духовного начала. Людина є частиною природи, через яку вона найрізноманітнішим чином відзеркалює. Водночас, будучи особою – суб'єктом, трансцендентує детермінанти природи. Усе, що існує в космосі, є «нім» і «сліпе», натомість людина обдарована «природним світлом»: має свідомість, інтелект, свободу вибору, сумління, естетичну, моральну та релігійну вразливість. Як суб'єкт, людина є праджерелом рішення, відкриває багатий світ різноманітних цінностей, думає про власне життя, його цілі та сенс. Людська особа є одночасно знаряддям і ресурсом, але суб'єктом, ціллю і цінністю сама у собі. Психофізична структура людської особи окреслює круг цінностей, котрих людина є носієм і котрі вона творить. Людська природа органічно поєднує соматично-біологічні елементи і психічно-чуттєві. Людина має матеріальне тіло і духовно-особове «я», при цьому залишається тілом і особовим «я». «Мати» і «бути» – це два виміри людства, котрі мають свій відповідник у світі*

цінностей. Економічні і вітальні цінності безпосередньо поєднуються зі сферою біологічно-вегетативного життя, натомість наукові, мистецькі, моральні та ідейні служать розвиткові людського духу. Людина є психофізичною цілістю, обидва виміри її особистості є співтворцями природної єдності. Матеріальне тіло і нематеріальний дух взаємопроникають, взаємовпливають, творять спільно людину як особистість. Цінності типу «мати» і «бути» не є антагоністичними по своїй природі, хоча подекуди можуть бути опозиційними у конкретних людських проявах. Світ людських цінностей не є одновимірною реальністю. Аксиологічний плюралізм розрізнений не лише кількісно, але й якісно. Якісна їжа, спортивна активність, музичний концерт, цікава книжка, дружба, героїзм солдата, любов матері – це цінності з істотною якісною вагою, що розвивають людину у різних ступенях та відмінних напрямках. Аксиологічна ієрархія є таким чином вписана у багатство людини як особистості. Плюралізм людських цінностей двохвимірний: квантитативний і квалітативний. Визнання цього евідентного факту не є рівнозначним із знеціненням цінності типу «мати», ні тим більше з ігноруванням цінності типу «бути».

Маючи на увазі феномен культури, котра є сукупністю окреслених цінностей, можемо вирізнити універсальні і локально-етнічні цінності. Кожна культура надає перевагу певному типу і аксиологічному взірцю, тому іншого характеру має християнська культура, ще інша мусульманська чи іудейська. Фелікс Конечний виокремив сім типів цивілізації, з-поміж них латинська, арабська та інші [2, с. 48]. Він стверджував, що оскільки латинська цивілізація пов'язана з католицизмом апробує універсальні цінності, наприклад, гуманізм, гідність людини, любов ближнього, а друга (арабська) має профіль родово-племінний і тому надає перевагу цінностям локальним, племінним, релігійно-національним. Українська культура поєднує як сукупність універсальних якостей – по причині християнського родоводу, так і цінності специфічно слов'янські. Черговою рисою аксиологічної антропології є діалектична опозиція між цінностями і антицінностями.

Людина як вільна та розумна істота, може вибирати і одне і друге. Притягує добро, але чинить зло, шукає правди але керується брехнею, імпонує краса, але творить огидне. Це внутрішнє роздвоєння, стверджував Папа Павло II, пишучи: «Я є тілесний, замкнений у неволі гріха. Не розумію того, що чиню, бо чиню не те, що хочу, а те, що ненавиджу... Тому не чиню добра, якого хочу, а чиню зло, котрого не хочу» [3, с. 117].

Трагізм змагань між цінностями і антицінностями описувало багато мислителів, з-поміж них св. Августин, Блажей Паскаль, Сюрен Керкегаард. Вони вказували, що людина є синтезом тіла і духу, тому поєднує у своїй природі свободу і вимушеність, кінець і безкінечність, час і вічність, слабкість і велич. Це все знаходить своє відзеркалення у сфері цінностей, котрі людина творить. Можливість творення водночас великих цінностей і антицінностей, що нищать людство, є евідентною у певних граничних ситуаціях.

На ще одну рису аксиологічних можливостей людину варто, на нашу думку, звернути увагу. Людина за своєю природою є істотою динамічною, що розвивається. Її не задовільняє теперішній стан, вона планує і прагне до майбутнього. Динамічно-теологічний профіль знаходить своє підтвердження також у світі цінностей. Одні цінності відкриваються в оточуючому людину світі, а інші лише декларуються і частково реалізуються. Людина покликана до творення речей і цінностей, а також формування себе самого. Активність є наказом Бога, а також привілеєм людини. Однак вона не повинна обмежуватись до матеріального світобачення, навпаки, повинна містити персональні цінності. Статично зрозумілі цінності є основною помилкою, оскільки життя людини повинно бути постійним самотворінням і розвитком, у іншому випадку воно стане самодеградацією і самодеструкцією. Цінності, пов'язані із сферою психічно-духовного життя є потенційно нескінченними.

У дослідженнях з питань виховання [4, с. 100] легко зауважити, що між формулюванням цілей, добром змісту, методів виховання і прийнятою концепцією цінностей існує окреслена залежність. Концепція цінностей, у виховних програмах не завжди були усвідомленими в позапедагогічних і позавиховних зумовленостях. Неодноразово їх розглядали без належної рефлексії та аксиологічного характеру. Займаючись роллю аксиології у формулюванні програми і становленню мети виховання, належить більш виразно зрозуміти залежність програми від закладеної концепції цінностей.

Головним представником релігійно-метафізичної концепції у XX столітті без сумніву Фридерик Форестер, попри те, що у першому періоді своєї діяльності перебував в опозиції до відомих шкіл, пропагуючи незалежність етики від релігії та метафізики. Пізнавши ближче проблематику релігійного виховання, складну природу людини, стверджувався у переконанні, що лише християнське виховання надасть можливість відновлення морального, культурного та суспільного.

Визначати його повинен універсальний ідеал виховання, реалізація котрого зумовлена

розвитком духовного життя справді заангажованого у християнських релігійних цінностях. Це дозволяє формувати духовні сили, удосконалення та зміцнення внутрішнього життя.

Формування морального характеру може досягатись шляхом зв'язку особистого, індивідуального життя з понад індивідуальними релігійними та етичними цінностями у дійсній реалізації цих цінностей.

Метою так зрозумілого виховання є передусім внутрішнє переформування духовного життя шляхом гармонізації суспільних та індивідуальних потреб.

Форестер наголошує на зв'язку між окресленою концепцією цінностей – у цьому випадку: релігійно та морально визначеним ідеалом виховання і цілями виховної діяльності. Одним з трьох основних умов формування характеру вихованця є для Форестера пізнання і розуміння цінностей, що структурують виховний ідеал.

В основах теорії виховання повинні бути аксіологічні знання, визначаючи змістовновиховну діяльність. Таке положення, що звертає увагу на важливість аксіологічних основ виховання є одним з багатьох прикладів оцінювання ролі знань про цінності у формулюванні виховних програм. Це засвідчує виразну залежність мети і виховного змісту від прийнятої концепції цінностей. Формування морального характеру може здійснюватись шляхом поєднання особистого, індивідуального життя з понад індивідуальними релігійними та етичними цінностями в дійсній реалізації цих цінностей. Метою так зрозумілого виховання передовсім вважається внутрішнє перереформування духовного життя особи через гармонізацію суспільних та індивідуальних потреб, підпорядкування тілесних порухів людському духові, а також концентрація внутрішніх сил у змаганні із зовнішньозумовленими імпульсами та слабкостями людини.

Форестер визнає зв'язок між окресленою концепцією цінностей у цьому випадку: релігійних та моральних, та визначеним ними ідеалом виховання і ціллю виховної діяльності. Однією з трьох основних умов формування характеру вихованця є для Форестера пізнання та розуміння цінностей. Що конструюють виховний ідеал. В підніжжі теорії виховання повинні знаходитись аксіологічні знання, що змістовно визначають напрямок виховної діяльності. Такий приклад є одним з багатьох, що звертають нашу увагу на важливість аксіологічних основ виховання, на роль знань про цінності у формулюванні виховних програм. Воно вказує на виразну залежність цілей та виховного змісту від прийнятої концепції цінностей.

Така залежність чітко проявлялась у поглядах, що репрезентували «традиційну» течію виховання. Тенденції – започатковані в ренесансному гуманізмі – підпорядкування освітнім інституціям, черпання виховного змісту з середньовічної метафізики, проголошували необхідність загальнолюдських, історично тривалих цінностей, що передавались у народних традиціях та звичаях.

Спостерігалась тенденція до висунання на перший план морально-виховних проблем, що стосувались як окремих осіб, так і суспільства в цілому. Вона брала свій початок із переконання, щодо засадничої ролі виховання у переформуванні суспільних стосунків та формуванні нових форм духовного життя народу.

Моральне виховання – у широкому розумінні – це властивий осередок народної та суспільної переміни. Зміст і цілі виховання намагались пристосовувати до вершинних історичних ідеалів та актуальних суспільних потреб народу. З тієї точки зору пріоритетною педагогічно-виховною метою ставала реалізація моральних та громадянських цінностей.

Цінності та блага культури повинні бути тією сферою, контактуючи з котрою можливим було б справжнє виховання і формування особистості. Індивідуальний світ суб'єктивних цінностей перманентно впливає на особистість та формує її у залежності від ступеня інтенсивності особистого, свідомого переживання цінностей. Культура, що сприймалась як область науки, мистецтва, релігії, мови, становила окрему реальність, у якій людина брала участь через переживання, розуміння, співтворення.

Виховна діяльність сконцентровувалась на наблизенні людини до тогочасної культурної реальності, котра збагачувала, поглиблювала, розвивала внутрішнє життя вихованця. Педагогіка у розумінні Гессена – це наука про культурні цінності. Цілі та виховний зміст формулювався на загал у певній течії педагогіки, в залежності від прийнятих цілей та видів культури, а також від концепцій культурного життя.

Теоріям, засуджуючим цілі виховання в області культурної реальності, протиставлялись «натуралістичні» концепції, котрі приймали за виховну надціль розвивання того, що властиве самій природі вихованця.

«Натуралістичний» спосіб становлення цілей виховання не має нейтрального характеру щодо усіх цінностей, він лише шукає їх в інших сферах. Шукає їх власне у самій людині, яка розуміється вінцем природи, вільна від суспільних умовностей, культурних та цивілізаційних. Так зрозуміла людина сама є цінністю, котрій належить підпорядковувати виховну діяльність. Концепції, котрі

цю діяльність базували на цінностях поза самою людиною, розуміли освіту як формування чи підпорядкування вихованця до прийнятих взірців та ідеалів, а натуралізм звертав увагу на необхідність розвитку та плекання цих можливостей, котрі вже потенційно існували у вихованцеві.

Обговорені прикладові погляди, що заклали зв'язок між формулюванням цілей, добром змісту і методів виховання та концепцією цінностей, викликали кілька загальних зауважень, що стосуються дослідницьки хнапрямкі втеорії виховання і її подальшого розвитку. Передусім неважко побачити, що розвиток теорії виховання – особливо в ХХ столітті – характеризується зростанням значення пізнання цінності у формуванні виховних процесів. Це пов'язується одинаково з поступом в межах педагогічних наук, як і з розвитком тих наук, з котрими педагогіка співпрацює, переважно з філософією цінностей. Ступеневий ріст рівня аксіологічної свідомості в гуманістичних науках, а також у філософії людини, звісно здійснює значний вплив на педагогіку, у котрій проблема цінностей проявляється щораз гостріше і щораз ущільніше вміщується у сферу дослідницьких зацікавлень.

В межах персоналістичної аксіології моральні цінності відіграють суттєву роль у житті людини: вони вирішальні щодо якості життя, переконують про внутрішньо-духовну зрілість, дозволяють відгукнутись на потреби інших людей. Моральні цінності лежать в основі загальнолюдської культури, однак відношення до них у людській діяльності було досить відмінне. Найважливіші полярні позиції щодо них провадили як до аморалізму, так і до персоналістичної етики.

Аморалізм виступав у різноманітних відмінностях: від крайнього до поміркованого. Крайній аморалізм пропитували грецькі софісти і прихильники гедонізму, зокрема Аристип, котрі ставили під сумнів існування незмінних і універсальних моральних прав, тобто були речниками релятивізму. Давні і сучасні гедоністи задоволення (яке вони також по-різному розуміли та інтерпретували) визнавали за добро, а прикрість (хворобу чи терпіння) – за зло. Близька позиція була притаманна Сартру, представнику скрайнього індивідуалізму, на його переконання людина сама вибирає свою моральність [5, с. 5]. У розумінні такої егоцентричної інтерпретації людина функціонує в аксіологічній порожнечі і тому арбітрально творить норми своєї поведінки. Тому моральні критерії не мають об'єктивного характеру, вони суто суб'єктивні. Відкидання нормативної етики визнавалось умовою самореалізації людини.

Більш концентрована версія аморалізму є характерна для Ніцше, котрий називав себе імморалістом. Рішуче відкидаючи нормативну християнську етику, оперту на понятті любові до ближнього, він визнавав етичний дуалізм. Традиційну етику Ніцше називав невірницею, пропитуючи «достойну» етику, властиву надлюдям, основою котрої повинна бути «воля до влади», імплікація ідей боротьби, агресії і ненависті [6, с. 31]. Моральні критерії він скеровував до апробації біологічної вітальності людини, з точки зору її прагматичної користі. Поміркований аморалізм є характерним для течії натуралістичної етики, до котрої ми відносимо марксизм та ідеологічний лібералізм. Їх спільною рисою є заперечення нормативно-універсальної етики, відрізняються між собою ці течії з'ясуванням генези цінностей і моральних засад. Марксизм зарахував етику до ідеологічної надбудови, котра є детермінована змінними економічними моделями. Християнська етика, органічно пов'язана з ідеєю любові до ближнього, була зіронізована і відкинута Енгельсом. Її звинувачували у гальмуванні суспільно-господарських перемін, сприянні інтересів багатих, а також у зв'язку з релігією, котра називалася «опіумом для народу». Місце теїстичних і персоналістичних критеріїв займали критерії класово-партійні: моральним добром повинно було бути все, що сприяло суспільній революції, служило пролетаріату, а на практиці було декретовано партійною елітою [7, с. 176]. У такій інтерпретації не було місця для універсальної, хоча при цьому ідеї рівності та суспільної справедливості були трактовані як обов'язкові для всіх етичні постулати.

Інший підхід до етики презентують давні і сучасні прихильники лібералізму. В основі (крім винятків) вони відходили від християнської етики, а її використання вбачали щонайбільше у індивідуально-приватному житті, скажімо в родині. Класичний лібералізм приймає теорію контракталізму, з'ясовуючи генезу суспільного життя передбачуваним фактом суспільної угоди. Згідно із цим, стверджується, що усі норми і суспільні структури є результатом суспільного компромісу. Така інтерпретація джерел етики звісно є акцептацією морального релятивізму, коли кожна угода має часово-змінний характер. Іншою рисою етичних поглядів лібералів є переконання, що держава повинна апробувати цілковиту релігійну та аксіологічну нейтральність. Тобто можливе прийняття нормативної етики не знаходить застосування у публічно-державному житті: економічному, політичному, культурному, освітньо-педагогічному.

Позитивної поведінки щодо етики, яку розуміємо як сукупність цінностей і прийнятих норм, дотримуються усі представники персоналізму. У способі мотивування її постулатів їх позиція не була одинаковою, тому можемо вирізнити чотири основні течії: інтелектуалізм, волюнтаризм,

емоціоналізм, прагматизм. Класичним представником інтелектуалізму був Сократ, котрий цноту утотожнював із знанням. Він стверджував, що поганою людиною є та, хто не знає справжнього добра. У такій експлікації роль волі людини була переменшена. Поміркований інтелектуалізм є характерним для томічної інтерпретації сумління. Етичний волюнтаризм виступає у течії августинової думки: у Бонавентури і Дунса Скота. Св. Бонавентура генезу моральних норм та їх реалізацію поєднував з вольовою сферою. Дунс Скот надто розділяв вольові рішення від інтелектуальної активності, що ставить під сумнів взаємозалежність цих розумових здібностей.

Радикальною відмінністю волюнтаризму є кантівська суворість, названа законом щодо формальної етики. Недоліком етики Канта було надзвичайно одностороннє опертя на категорії обов'язку, дистанціювання від формулювання конкретних етичних норм, а також трактування моральності винятково як постулату практичного розуму. Персоналістичний емоціоналізм був започаткований Brentano, а розвинений у класичну форму Шелером. Перший з них пропагував добро як об'єкт любові. Це була суб'єктивно-емоційна інтерпретація цінності. Цим напрямком рухався і Шелер, котрий повністю виключив співучасть інтелекту у перцепції цінностей. Класичний християнський персоналізм, вказуючи на основи нормативної етики, покликається до філософської антропології. Цінності і моральні норми досліджуються адекватно шляхом їх спрощення до людської природи як буттєвої основи. Розумна і вільна особистість, якою є людина, вбачає у своїй природі моральні обов'язки. Ігноруючи їх чи порушуючи, ми провокуємо самодеструкцію. Людина є потенційним буттям, тому вимагає актуалізації і фіналізації. Через обов'язок реалізується моральне добро. Самодетермінізм вважається раціональною основою загальнолюдської етики.

У сучасній християнській думці можна вирізнити троякий спосіб реалізації етики: аксіологічний, юридично-екзистенційний, персоналістичний. Перший з них характерний для християнської течії феноменології, зокрема Гільдебранду. Світ людини – це світ цінностей, поділених якісно, з-поміж яких моральні цінності відіграють очільну роль. Це специфічні цінності, оскільки людина їх розуміє як обов'язкові. Другою основою етики є ідея природного права, суб'єктивним відповідником котрого є феномен сумління. Природне право тісно пов'язане з особистісною гідністю людини, коли моральним добром є усе те, що стверджує, береже і розвиває людину як особистість. Специфіка моральних цінностей, феномени природного права і сумління, а також особистісна гідність людини – це три комплементарні підстави існування персоналістичної етики. Опозицією до морального добра є виконане свідомо і добровільно зло, котре має індивідуальний і суспільний вимір. Моральне зло дуже часто є не просто браком добра, воно виступає антидобрим. Шкала зла дуже різноманітна: від звичайної моральної слабкості людини і легких порушень етичних норм, через часте руйнування основоположних моральних зобов'язань, заплутування у структурі брехні, аж до зла реалізованого зумисне, оснований на ненависті до людини і Бога. Моральною загрозою сучасної людської генерації є наступні форми зла: егоїзм, ідейний нігілізм, наркотики, аморальність суспільного життя, слабкість, індивідуальний і політично-державний тероризм, гедонізм.

У колі вищих моральних цінностей особливе місце займають такі наступні цінності: рівність, справедливість, суспільна і громадянська любов, а також – національні цінності, серед яких очільне місце займає патріотизм.

Ідея рівності не сприймається однозначно у всіх ідеологічних течіях: марксизм звужує її до економічної рівності, утотожнюючи із відкиданням приватної власності, ліберальний капіталізм проголошує юридичну рівність і рівність можливостей. Християнський персоналізм головний акцент ставить на онтологічну рівність усіх людей, незалежно від расово-етнічної приналежності, світоглядних позицій, економічного статусу, рівня освіти. Особистісна гідність людини є основою рівності усіх людей щодо Бога і один до одного. Розумна і вільна людська природа приналежна усім, тому велика дискримінація – явне чи приховане поневолення – є порушенням основного права людини до волі і рівності.

Узгодженістю онтологічно-персональної рівності є рівність людей щодо права, так звані люди – незалежно від місця у суспільстві – повинні бути рівними у своїх правах. Ідея юридичної рівності не ігнорує того факту, що саме право розрізняє людей у їх відповідальності за здійснені вчинки, скажімо залежно від стану здоров'я чи від віку. Елементом персоналістичної концепції рівності є постулат економічної рівності, котрий не слід розуміти у сенсі крайнього егалітаризму.

Другою істотною цінністю у суспільному житті є громадянська справедливість. Специфічним і природним співтовариством є народ, котрий розглядаємо як спільноту етнічно-культурну, що проживає на певній території, постала як витвір історії і традицій, наділена усвідомленням власної ідентичності, має спільну мову і домінуючу релігію, вважає Ковальчик [9]. Народ – це найосновніша форма суспільного життя, котра має глибокий вплив на особистість людини. Основним обов'язком народу є патріотизм, тобто любов до власної батьківщини. Така доброчесність

призводить членів конкретного народу до співтворіння усього, що ми називаємо Батьківщиною, а також у разі необхідності до оборони її існування, інтегральності та свободи. Батьківщина, на думку Фоми Аквінського, це – духовна колыска синів і дочок, місце народження і виховання [8, с. 328]. Справді, християнський обов'язок любові до ближнього є універсальним, але любов допускає градацію – залежно від більш чи менш тісних міжлюдських зв'язків. Згаданий середньовічний мислитель стверджував, що після Бога та родини, саме Батьківщина повинна бути предметом любові кожної людини. Вона формує людину фізично і духовно, інтелектуально і морально, в індивідуальному і суспільному вимірі. Спільне добро країни є важливішим від індивідуальних інтересів, професійних чи класових. Любов до батьківщини є обов'язком кожної вихованої людини. Любов до Батьківщини не може бути лише декларативною, у разі необхідності – вона вимагає збройного захисту, а у мирні часи – ретельної праці, дотримання громадянських прав та обов'язків, спільного творіння культури духовної та моральної, знання історії і традицій, збереження рідної мови.

У теорії виховання існує багато відмінних аксіологічних позицій та різних концепцій виховання. Навіть у межах ідейно суміжних поглядів – існують засадничі різниці щодо ступеня участі ідеології та аксіології у становленні та нормуванні цілей виховання.

Висновки... У такій ситуації вважаємо необхідним здійснювати подальше дослідження теоретичної праці над аксіолого-антропологічними основами виховання. Природа виховних процесів та характер продиктованих практикою потреб вимагають, щоб аналіз виховання, і зокрема його цілей, змісту та методів, був проведений згідно із духом автентичних цінностей. Реалізація котрих є завданням виховання. Аби цінності були виражені у програмах та виховній діяльності, належить будувати теорію виховання таким чином, щоб з одного боку у ній віднайшли своє місце аксіологічні знання, а з іншого – натомість – щоб вони ретельно служили виховному розвитку окремої особи та суспільства в цілому.

Умовою саме таких досліджень в теорії виховання є попередній чи принаймні одночасний розвиток аксіологічних досліджень для потреб педагогіки. Оскільки аксіологічні здобутки можуть мати для теорії виховання своє значення лише тоді, коли їх проводять, ми будемо прагнути до такої концепції цінностей, котра б універсальною, в дусі автентичного гуманізму віддасть справедливість однаково світові цінностей, природі людини в її індивідуальному та суспільному вимірах.

Тільки така концепція цінностей може стати унормованою підставою формулювання цілей та добору виховних змістів, а тим самим – виховної програми. Власне на такій дорозі можна буде перемогти арбітральне підняття позапедагогічної спроби становлення цілей виховання. Обов'язковою умовою можливості формулювання правил виховної програми є розуміння сенсу людського буття і світу людських цінностей. Антропологічні та аксіологічні аспекти становлення цілей і добору виховного змісту є кінцевою ланкою основної ролі цінностей у виховній проблематиці.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Горлач М.І. *Філософія* / Горлач М.І., Кремень В.Г., Рибалка В.К. – К. : онсум, 2000. – 671 с. / Horlach M.I. *Filosofia* / Horlach M.I., Kremen V.H. – Kyiv, 2000. – 671 p. [in Ukrainian].
2. Bokiej A., *Cywilizacja łacińska. Studium na podstawie dorobku historiozoficznego Feliksa Koniecznego.* / Bokiej A. // Wyd. Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Legnickiej, Legnica 2000, ss. 221. Seria: Biblioteka Diecezji Legnickiej, 12. [in Polish].
3. Rynio Alina. *Obiektywna wartość pedagogicznego przesłania Jana Pawła II* / Rynio Alina // *Roczniki Teologiczne KUL.* – 2006. - №10. – s.115-121. [in Polish].
4. Курлянд З.Н. *Сутність процесу виховання* / З.Н. Курлянд // У кн.: *Лекції з педагогіки: навч. посіб.* – Одеса: Південноукраїнський держ. пед. ін-т ім. К.Д.Ушинського, 1999. – 192 с. / Kurliand Z.N. *Sutnist protsesu vykhovannia* / Z.N. Kurliand – Odesa, 1999, 192 p. [in Ukrainian].
5. Сарт Ж.П. «Екзистенціалізм – це гуманізм» [Електронний ресурс] / Сарт Ж.П. – Режим доступу: http://scepstis.net/library/id_545.html / Sart. Zh.P. «*Ekzystentsializm – tse humanizm*» / Sart Zh.P [Electronic resource], mode of access : http://scepstis.net/library/id_545.html [in Ukrainian].
6. Аствацатуров А. Три великі книги Ф. Ніцше / Аствацатуров А. // Ніцше Ф. Вірші. Філософська проза. СПб: Худож. лит, 1993. С. 22-60. / Astvatsaturov A. *Try velyki knyhy F. Nitsshe* / Astvatsaturov A. Nitsche F. Virshi. *Filosofskaproza*, Saint Petersburg, 1993. pp. 22-60. [in Ukrainian].
7. Gareth Stedman Jones. Engels, Friedrich // Tom Bottomore (ed.). *A Dictionary of Marxist Thought* (2nd edition). Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1991. Pp. 176–177. [in English]
8. Кремень В. *Філософія: Мислителі. Ідеї. Концепції* / Кремень В. – К. : Книга, 2005. – 525 с. / Kremen V. *Filosofia: Myslyteli. Idei. Kontseptsii.* – Kyiv, 2005. – 525 p. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «27» вересня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «11» жовтня 2016 р.

Рецензенти:

Зданевич Л. – доктор педагогічних наук, професор

Ящук І. – доктор педагогічних наук, професор

Лисенко Олександра – докторант ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», кандидат філологічних наук, доцент, e-mail: lysenkowa@gmail.com

Lysenko Oleksandra – postdoctoral student of SHEE «Precarpathian Vasyl Stefanyk National University», candidate of philological sciences, assistant professor, e-mail: lysenkowa@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Лисенко О. Моральні цінності у контексті фахової підготовки майбутнього педагога / Олександра Лисенко // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 80–86.

Cite this article as:

Lysenko O. Moral Values in the Context of Professional Training of Prospective Teachers, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 80–86.

УДК 37.016:81

ОЛЬГА МАГДЮК,

кандидат педагогічних наук

(Україна, Хмельницький, Хмельницький національний університет)

OLGA MAGDYUK,

candidate of pedagogical sciences

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi National University)

orcid.org/0000-0001-6165-6386

**Особливості підходів, які використовуються
у процесі вивчення студентами англійської мови**

Peculiarities of Approaches Used in the Process of Students English Language Training

У статті розглянуто особливості використання підходів у процесі вивчення англійської мови студентами філологічних спеціальностей. Уточнено сутність понять когнітивного, інформаційного, біхевіорестичного, інноваційного, інтуїтивно-свідомого, свідомого, комунікативного, індивідуального, тематичного, діяльнісного та прагматичного підходів. З'ясовано, що головною метою навчання студентів філологічної спеціальності є комунікативна компетенція. Значення цього терміна стає яснішим та зрозумілішим у порівнянні з концептом граматичної компетенції. Безперечно, граматична компетенція є важливим, але далеко не єдиним аспектом в навчанні мови. Студент, який повністю засвоїв усі граматичні правила, навчився грамотно будувати речення, може виявити труднощі в реальному спілкуванні іноземною мовою та у процесі справжньої комунікації. У статті зосереджено увагу на комунікативному підході як одному з найефективніших підходів вивчення англійської мови та досліджено комунікативний підхід крізь призму граматичної компетенції. Завдання учасників навчального процесу полягає у необхідності навчитися працювати спільно, відійти від індивідуалізованого навчання. Студенти вчать слухати своїх товаришів, вести бесіди і дискусії в групі, працювати над проектами разом з іншими учасниками групи.

Ключові слова: *підхід, комунікативний підхід, студенти філологічних спеціальностей, граматична компетенція, англійська мова.*

The article deals with the peculiarities of approaches usage in the process of English language studying by students of philological specialties. The essence of cognitive, informational, behavioural, innovative, intuitive, conscious, communicative, individual, «thematic», active and pragmatic approaches was revealed. Focus on the communicative approach as one of the most effective approaches of English learning process was paid. Communicative approach was examined in the light of grammatical competence. It was proved that the choice of methodology and effective approach in the process of foreign languages studying is relevant and reflected in the works of domestic and foreign scientists. However, in spite of this, as shown by the analysis, the constant evolution of theoretical bases of different approaches and their specific implementation in the learning process leads to misunderstanding and problems during their usage. As it can be seen from the experience, the main